

Швейцарецът, който избра да бъде българин

СВЕТСЛАВ СТЕФАНОВ

Името му носят улици в София, Русе и Лом, стадионът в Силистра и връх в планината Елсуърт в Антарктида. Посветени са му три документални филма, няколко книги и десетки статии в печатните и интернет медии. При все това малцина могат да си позволят да кажат, че знаят кой е той. Става дума за Луи Айер, „бащата на гимнастиката“ в България, един от основателите на юнашкото движение в страната, страстен защитник на българската национална кауза, оставил костите си на фронта по време на Първата световна война като офицер от българската армия.

Луи-Емил Айер е роден на 17 ноември 1865 г. в село Бе, кантон Во, но израства в градчето Вева, също във Во, където родителите му се местят, когато е съвсем малък. Там завършва индустриално училище и получава професия леяр,

но спортът е истинското му призвание

От малък прекарва по-голяма част от свободното си време в гимнастическия салон и бързо става един от най-активните членове на местното гимнастическо дружество „Младите патриоти“.

Като представител на „Патриотите“ той участва през 80-те и началото на 90-те години на 19 век в няколко федерални събора и печели купища награди. Уместно е да се подчертае, че по това време спортът, и по-конкретно гимнастиката, е завладяла изцяло обществения живот в Швейцария и е станала част от националното самосъзнаване и утвърждаване. Да си швейцарец означава да си добър спортист и обратното!

Още при първото си участие на федерален събор - през 1887 г. в Сантие, е увенчан с лавров венец, най-високото отличие, за което са достойни само най-добрите. През следващите години печели още четири от съборите в Бюл, Лозана, Мудон и Фрибург, удостоен е с три дипломи за отлична дейност и е провъзгласен за почетен член на Швейцарския гимнастически съюз.

На този фон едва ли е случайно, че когато през 1893 г. Управителният съвет на гимнастическите дружества в кантон Во обявява конкурс за гимнастици, които да заминат да преподават спорт в България, Луи Айер е сред първите записали се доброволци. Идеята да бъдат поканени швейцарците в България е на просветния министър Георги Живков и бивш поборник, който

Луи Айер загива на фронта по време на Първата световна война преди 100 години

същата година е имал късмета да посети федералния събор в Лозана и останал възхитен от показаното от швейцарските гимнастици. Според него единствено спортната дисциплина им била в състояние да изведе българския народ от ориенталското му състояние

и да го върне обратно към европейската цивилизация

след дългите години под османска власт.

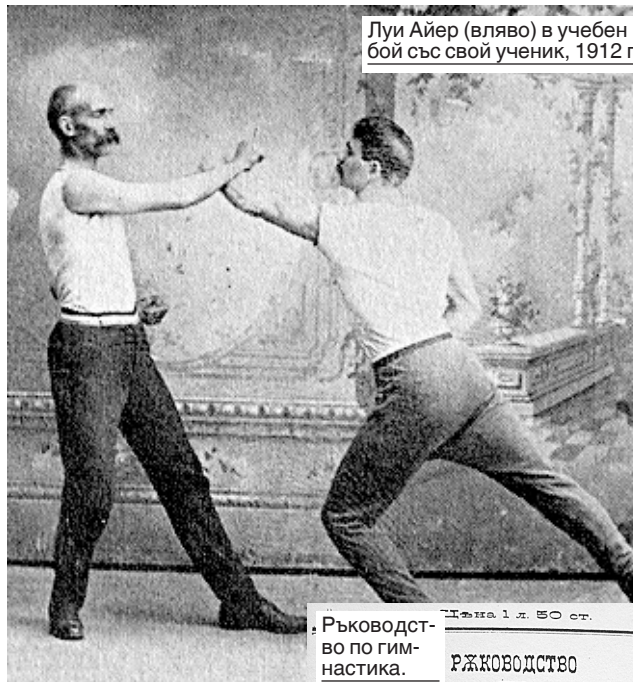
След предварителен подбор и изпити, през май 1894 г. към България поемат 9 швейцарски гимнастици, а още един е пристигнал в страната два месеца по-рано. Те слизат от влака на 13 май и почти веднага поемат към определените им за учителстване градове. Луи Айер е разпределен в Лом. Бронни дни след пристигането си - около 17 май, швейцарците вече са се заели да учат българчетата на спорт и дисциплина. Именно затова датата 17 май години по-късно е определена за Ден на българския спорт.

Луи Айер прекарва следващите 23 години от живота си в България, като изцяло се посвещава на развитието на българския спорт, както и на българската национална кауза. Той преподава гимнастика последователно в Лом (1894-1903), Силистра (1904-1909) и Русе (1909-1916), като не пропуска да покаже на българите и непознати за тях дотогава спортове като футбол, бокс, фехтовка, колоездене и др. Той, както и неговият колега Даниел Бланшу, са автори независимо един от друг на първите помагала за обучение по гимнастика в средните училища. Издадени през 1901 г., те се ползват почти до средата на 20 век.

Сред най-големите заслуги на Луи Айер и

Подпоручик Луи Айер - командир на Юнашкото легион, 1912 г.

Луи Айер (вляво) в учебен бой със свой ученик, 1912 г.

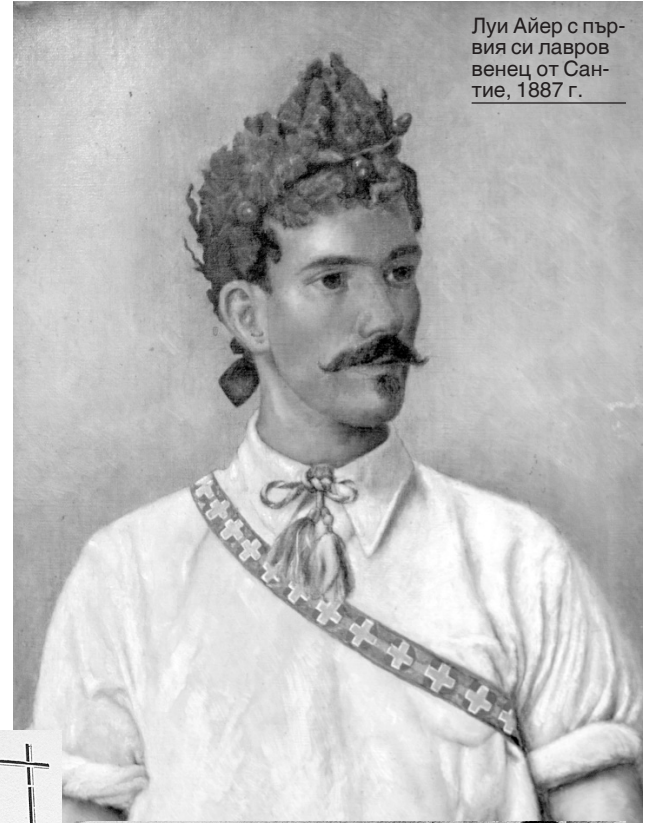
неговите швейцарски колеги към България е основането на гимнастическия съюз „Юнак“, съчетал с себе си спортни и патриотични цели. Първите дружества „Юнак“ са създадени през 1895 г. в София и Русе, а през 1898 г. такива вече има в 15 български града, което налага обединяването им в единен съюз. Луи Айер е сред учредителите на съюза, а до края на живота си неизменно е част от неговото ръководство, заедно с Даниел Бланшу и Алоис Бюнтер, още двама от швейцарските учители, посветили изцяло живота си на България.

Страната ни е съдбовно свързана както с работата, така и с личния живот на Луи Айер. Преди да пристигне у нас, той има малка дъщеря, а по време на пребиваването му в Лом му се раждат още трима сина. Двама от тях си отиват от този свят невръстни, но третият - Марсел, роден през 1902 г. и заминал за родината на баща си Швейцария през 1920 г., носи до края на живота си България в сърцето си. В къщата си край брега на Женевското езеро той грижливо съхранява спомена за Луи Айер под формата на своеобразен личен музей.

В представите на Луи Айер, а и в духа на време-

Ръководството на дружество „Юнак“. Луи Айер е в средата.

Луи Айер с първия си лавров венец от Сантие, 1887 г.

Семейство Айер, Лом, 1901 г.

то от края на 19 и началото на 20 век, спортното и военното обучение вървят ръка за ръка. Уроците по гимнастика са съчетани с маршировки, патриотични песни и балети със сюжети, почерпени от миналото на България. В условията на национален подем всички се готвят за бъдещото обединение на страната, което се очаква да дойде на върховете на щиковете.

През 1912 г. след избухването на Балканската война Луи Айер е сред първите дейци на юнашкото движение, който призовава за създаването на военна част из средите на юнаците. С благоволенieto на Генералния щаб е формиран Юнашки легион от 205 бойци, който е за-

числен в състава на Македонско-Одринското опълчение и заминава на тракийския фронт. За командир на легиона е избран именно Луи Айер, запасен подпоручик от швейцарската армия.

Легионът се сражава героично в Балканската и Междусъюзническата война, дава 11 жертви и 7 ранени, а 32 юнаци са удостоени с различни ордени и медали. Самият Айер е окичен с два кръста за храброст, както и званието подпоручик от българската армия, макар и да няма българско поданство.

Войните, както е известно, не носят така мечтаното обединение. Нещо повече, след края им България е

засипана с вълна от хули и лъжи

от своите доскоросни съюзници, което принуждава Айер, да се включи и с перо в защитата на българската кауза. В края на 1913 г. той издава на френски език книгата Pro Bulgaria, в която аргументирано оборва твърденията на сърби и гърци и защитава справедливите български претенции за населените с български части от Македония и Тракия.

След избухването на Първата световна война и включ-

ването на България в нея Айер не се колебае нито за миг и отново заминава за фронта, въпреки че вече е навършил 50 години, а и близките му го молят да си остане у дома. Той е зачислен като доброволец в състава на 33-ти Свищовски полк и е назначен за полуротен командир. Участва в бойни действия на македонския фронт и на 2 септември 1916 г. умира в лазарет недалеч от бойната линия. Погребан е в българските гробища на с. Чаушли край Доиранското езеро, днес Република Македония.

С преждевременната си смърт, както и с всичко, което е направил за България, Айер логично влиза в българския национален пантеон. България се сдобива с герой, който не е българин, но пък Швейцария доскоро дори не знаеше за това. Докато у нас името на Айер е сравнително популярно, в родната му Швейцария то е напълно неизвестно. За алпийската държава той е просто един от десетките хиляди, избрала в края на 19 век да потърсят щастието си другаде. За България обаче Айер е нещо специално. Без него и българският спорт, и защитата на българската национална кауза щяха да са различни.